

Smedjan i Närkesberg

Takarbeten 2019

Berg 1:22, Närkesberg, Lerbäckes socken, Askersunds
kommun, Närke

Charlott Torgén
Rapport 2019:11

Engelbrektsgatan 3
702 12 Örebro
Tel. 019-602 87 00
www.olm.se

Texterna samt bilderna i denna rapport har licensierats med Creative Commons licens. www.creativecommons.se

Texterna i denna rapport är skrivna av Charlott Torgén.
Bilderna i denna rapport är tagna av Charlott Torgén, om inget annat anges.

Innehåll

Inledning	3
Administrativa uppgifter	3
Historik.....	4
Före åtgärder	7
Utförda arbeten 2019.....	10

Inledning

Smedjan i Närkesberg uppfördes omkring 1934-1935 av bröderna Olof och Nils Andersson. Olof var snickarmästare och Nils var smed. Byggnaden rymde många verksamheter som bröderna stod för. Framförallt snickeri och smedja men även cykel- och bilverkstad. I snickeriet, som huserade på övervåningen, fanns också i ena hörnet en snurrstol avsedd för kunder som ville bli klippta. Samtidigt som de blev friserade kunde de titta ut mot handelsboden strax intill. Smedjan är belägen nära väggkorsningen i Närkesberg, som utgör ett bycentrum med bland annat en äldre handelsbod samt smedjan.

Smedjan har stått oanvänd under många år och var i behov av underhåll då bland annat taket läkte. Fastighetsägaren beviljades bidrag från Länsstyrelsen för att lägga om taket samt tillkommande arbeten som plåtavtäckningar samt lagning av takfoten på grund av rötskada.

Arbetena utfördes under hösten 2019 av Tomas Knutssons Bygg och följdes av antikvarisk medverkande från Örebro läns museum. Vid slutbesiktningen var i stort alla arbeten utförda. Kvar var en del målning som kommer att utföras under 2020. Arbetena godkändes ur antikvarisk synvinkel.

Administrativa uppgifter

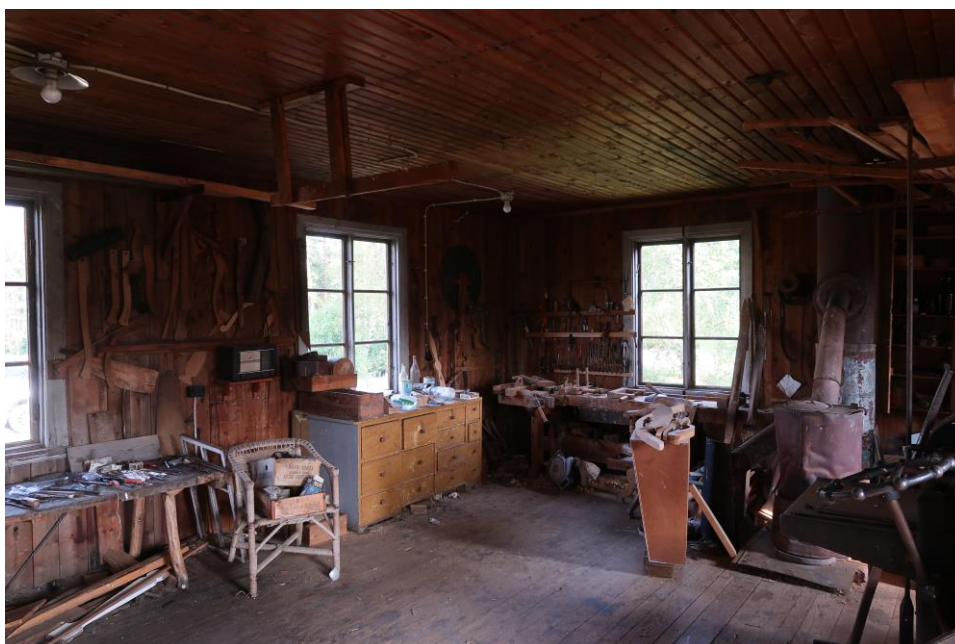
Diarienummer:	2020.3
Accessionsnummer:	OLM-2019-401
Länsstyrelsens diarienummer:	434-6043-2018
Fastighetsbeteckning:	Berg 1:22, Närkesberg
Entreprenörer:	Tomas Knutsson Bygg
Antikvarisk medverkande:	Charlott Torgén, Örebro läns museum
Utförandeperiod:	Hösten 2019
Besiktningar:	2019-08-29
Slutbesiktning:	2019-12-02

Historik

Smedjan i Närkesberg byggdes av bröderna Andersson, omkring 1934-35. Nils och Olof, födda 1904 och 1906, var äldsta sönerna i en barnaskara på 8. De föddes på gården Folketorp och fick tidigt lära sig att hjälpa till med allehanda sysslor, vilket även kom att avspeglas i smedjans verksamhet. Nils påbörjade sin bana som smed redan i gårdens smedja där han bland annat tillverkade spik. På gården i Folketorp fanns även en liten snickarverkstad där Olof lärde sig snickra.

Bröderna blev kända som skickliga hantverkare och hjälpte traktens bönder med allehanda arbeten. De kom så småningom att köpa tomten där smedjan i dag är belägen. Här uppförde de en tvåvåningsbyggnad med smedja och mekanisk verkstad på bottenvåningen samt snickeri på övervåningen. Här fanns också en cykel och bilverkstad på bottenvåningen och en möjlighet att få håret klippt. Bröderna bedrev sina verksamheter till början av 1960-talet för att fortsätta allt mer sporadiskt. Byggnaden med sina maskiner, föremål

Del av snickeriet på övervåningen. I Här tillverkades allt från stolar och soffor till köksinredningar.

och interiörer har sedan dess stått i stort orörda.

Del av mekaniska verkstaden på nedervåningen. Här fanns bland annat en gassvets.

I dag finns fortfarande utrusningen och inredning kvar från verksamheten, vilket visar på den stora bredd av verksamhet som kunde bedrivas och som förr var vanligare i mindre samhällen. Allt från hårklippningsmaskin fortfarande på plats i sin specifika låda, hästskor, mönster och förlagor till möbler till remdrivna maskiner, elsvetsar, ässjor, smörjgrop mm.

Del av smedjan och ässjan, på nedre våningen. På väggen hänger bland annat många hästskor då de också skodde om hästar.

Verktogsbänk i den mekaniska verkstaden/smedjan på nedervåningen.

År 2007 genomfördes en del arbeten på byggnaden med stöd av bidrag från Länsstyrelsen samt antikvarisk medverkande från Örebro läns museum följde arbetena. Då röjdes en del sly invid byggnadens fasader, fönstren renoverades och målades i en ljus gul kulör. Samma kulör användes till panelen i takfoten samt knutbrädor. Portarna målades i en rödbrun kulör och fasaderna avfärgades med falurödfärg. I samband med dessa arbeten ersattes häng- och stuprör på framsidan av byggnaden. Det förordades att galvaniserade delar skulle användas för att de sedan skulle målas vita. Färdiglackerade vita monterades.

Byggnaden saknar i dag lagmässigt skydd avseende sitt kulturhistoriska värde. Byggnaden med interiör har ett högt kulturhistoriskt värde då få eller inga liknande byggnader med tillhörande verksamhet finns bevarade i vårt län. Byggnaden med tillhörande inredning, maskiner och föremål utgör ett mycket bra exempel på hur människor på landsbygden förr levde och försörjde sig samt hur en verksamhet kunde formas och fungera under 1940 och 1950-talen. Byggnaden med dess interiör ger en mycket bra inblick i den verksamhet som här tidigare bedrevs.

Före åtgärder

Taket täckt av tvåkupigt lertegel (Heby) läckte på bakre takfallet på grund av att takpannor var skadade samt nedfallna. Som en följd av detta fanns en rötskada i en av takbjälkarna samt i den inklädda och panelade takfoten. Vindskivorna var uttjänta liksom vindskiveplåtar samt nederbeslag kring skorstenen.

Framsidan på byggnaden med verkstadsporten där det var möjligt att köra in med bilar som skulle repareras. Fönster- och dörrfoder samt övrigt listverk har under senare tid målats ljusgult. Fastighetsägaren renoverar också fönstren.

Sidan av verkstaden samt en tillbyggnad.

Takarbeten på smedjan i Närkesberg

Baksidan av byggnaden. Takfallets nedre vänstra hörn var rötskadat. Här saknades vattenavledningssystem vilket kan ha bidragit till vissa fuktskador längre ner på panelen. Växtlighet som växte nära fasaden kan också ha bidragit till detta. Fastighetsägaren har rensat bort denna växtlighet.

Takbjälkar samt den panelklädda takfoten hade rötskador. Vindskivorna var i dåligt skick.

Plåtbeslaget på nedre delen av skorstenen var i dåligt skick liksom vindskiveplåtarna. Vindskiveplåtarna var tillverkade av ihopfalsade plåtbitar.

Utförda arbeten 2019

Under dessa arbeten lades teglet om. Samtliga pannor plockades ner och borstades rent innan de lades tillbaka.

Under arbetets gång. Taket har fått ny papp, ny strö- och bärläkt.

Foto: Anders Lindqvist

På bakre takfallet vid det rötskadade området, lagades en av takbjälkarna i med nytt virke av god kvalitet. Ny spont lades på denna del av takfallet. Ny papp lades på hela takfallet liksom ny bär- och ströläkt. Befintliga pannor

Smedjan efter åtgärder.

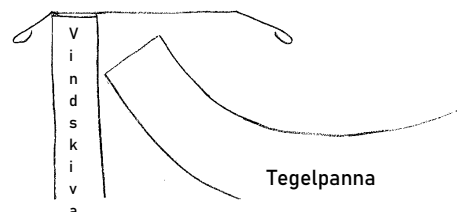
återanvändes och kompletterades med begagnade pannor med lika format. Modellen är vanlig i trakten kring Närkesberg.

Den inklädda takfoten hade också rötskador och under dessa arbeten togs de rötskadade delarna bort och lagades i med nytt virke samt panel, fasspontad, lika den befintliga.

De nya delarna i takfoten, panelen, är målade med vit linoljefärg. Resten av takfoten kommer att målas vit. På bilden syns också nya vindskivor och vindskiveplåtar samt de nya hängrännorna och stuprören.

Vindskivorna ersattes med nya lika de befintliga. De målades med obruten vit linoljefärg (Engwall o Claesson), i stället för den senare tillkomna ljus gula kulören. De tidigare vindskiveplåtarna var uttjänta. De bestod av många små delar samt täckte inte riktigt över tegelpannorna. Fastighetsägaren önskade hela plåtar för att minska eventuellt underhåll. Efter diskussioner med länsstyrelsen och hantverkare beslutades att tillverka plåtar i aluzink anpassade efter takets konstruktion, dvs de gjordes så breda som behövdes för att täcka ytan mellan vindskiva och tegel/en bit över teglet. Se bifogad skiss.

Nederbeslaget kring skorstenen ersattes med ett nytt lika befintligt utförande men i aluzink plåt.

Vid dessa arbeten monterades häng- och stuprör. Ur antikvarisk synvinkel hade en hängränna med utkast varit att förorda. Det bedömdes dock att det fanns ett behov av att leda bort vattnet med stuprör, vilket monterades. De beställdes med skarpa vinklar. En miss i beställningen var att endast den övre delen fick en skarp vinkel medan det nedre - utkastet, fick en rundad.

Fastighetsägaren avser att byta den delen i framtiden. Ur antikvarisk vinkel hade omålade häng- och stuprör på hela bygganden, varit att förorda men de nya på framsidan var vita. Fastighetsägaren önskade vita för att det skulle vara lika vilket godkändes av antikvarisk medverkande.

Vid slutbesiktningen var en del måleriarbete kvar vilket vädret inte tillät då det blivit för kallt. De nya delarna var endast grundmålade med obruten vit linoljefärg (Engwall o Claesson). Fastighetsägaren har för avsikt att måla det resterande under 2020, då vädret så tillåter. Vindskivor, foder samt panel i takfoten kommer att målas med vit linoljefärg för att återgå till den tidigare färgsättningen.

Baksidan av smedjan, efter åtgärder.